

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De nazaten [3]¹: W. Ernest Freud

Bespreking van

W. Ernest Freud (2003). *Remaining in touch — Zur Bedeutung der Kontinuität früher Beziehungserfahrungen*

— *Konsequenzen aus der psychoanalytischen Entwicklungspsychologie für die Prophylaxe früher Schädigungen*.

Verzamelde werken 1965-2000, met bijdragen van Daniel Benveniste, Gisela Lange en Wilhelm Salber. Onder redactie van Hans von Lüpke i.s.m. de auteur.

Frankfurt am Main: Edition Déjà-vu.

ISBN 978 3 9805317 4 0, 419 pp., €34,-.

HARRY STROEKEN

Bij het bespreken van *Remaining in touch* moet de eerste vraag luiden: wie is deze auteur, W. Ernest Freud? Enig spoorzoeken is namelijk noodzakelijk voor de beantwoording van die vraag. Welnu, W. Ernest Freud is dezelfde als Ernst W(olfgang) Halberstadt, Freuds eerste kleinkind, zoon van zijn tweede dochter Sophie. Sophie overleed in januari 1920 aan de Spaanse griep. Ze was toen moeder van twee zoon-tjes (Ernst en Heinerle) en zwanger van een derde kind. Ernst was geboren in maart 1914 en Heinerle in december 1918. De plotselinge dood van hun jonge moeder was natuurlijk een ramp. Freud vervees later soms naar haar in brieven, bijvoorbeeld op haar verjaardag, en hij droeg de rest van zijn leven een klein medaillon aan zijn horloge met een portret van zijn overleden zondagskind. Heinerle werd min of meer geadopteerd door Freuds oudste dochter Mathilde, gehuwd maar ongewenst kinderloos. Het lot van de kleine Ernst trok Anna zich vooral aan en zij werd als een tweede moeder voor hem. Tot overmaat van ramp overleed Heinerle, vier en een half jaar oud, in juni 1923. Freud was dol op dat

kereltje en hij was zwaar terneergeslagen door dit verlies. Hij was zo onvriendelijk in een brief te schrijven dat de aanwezigheid van de kleine Ernst hem bepaald niet schadeloos stelde voor de dood van diens broertje. Ernst W. Halberstadt veranderde zijn naam in W. Ernest Freud na de dood van zijn vader, ik schat rond 1950. Hoe verwarrend deze naamsverandering is, blijkt zelfs in dit boek (p. 419). Ten onrechte wordt daar vermeld dat W. Ernest Freud op de foto staat (1938, Sigmund en Martha Freud bij Marie Bonaparte in Parijs op doorreis naar Londen), terwijl het overduidelijk gaat om Freuds jongste zoon Ernst. Ik veronderstel dat hij de ingewikkelde omkering van zijn voorletters juist had gedaan om zich te onderscheiden van zijn oom.

Misschien voelde hij zich meer deel van zijn moeders familie, waarin hij na haar dood overwegend had verkeerd, dan van zijn vaders familie en koos hij daarom háár naam als de zijne. Het is maar een veronderstelling mijnerzijds. Mij lijkt echter dat deze naamsverandering vooral het symptoom is van een ongelukkige jeugd na de dood van zijn moeder, met name een slechte relatie met zijn vader en een gebrek-kige identiteit. Ernst liep er lang verloren bij. Zijn vader was zwaar gedeprimeerd na de dood van zijn vrouw. Later hertrouwde hij met een nicht, en het nieuwe gezin emigreerde naar Zuid-Afrika. Ernst ging niet mee. Hij kwam bij allerlei pleegfamilies terecht en op vele scholen en internaten in Wenen en Berlijn. In 1938 verhuisde hij met de familie van zijn grootvader van moeders kant mee naar Londen. Daar behaalde hij een graad in de psychologie en werd uiteindelijk psychoanalyticus. Hij huwde met Irene Chambers, met wie hij een zoon kreeg die op dertigjarige leeftijd zou omkomen bij een verkeersongeval. Hij voerde een psychoanalytische privépraktijk en was actief in de equipe van zijn 'adoptie-moeder' Anna Freud. Hij publiceerde in de jaren zestig en zeventig onder andere over de theorie van het psychoanalytische profiel van volwassenen en baby's en hij pro-

pageerde babyobservatie in de psychoanalytische opleiding. Deze artikelen worden in dit boek in een Duitse vertaling gepubliceerd.² Uiteindelijk vond hij op zijn oude dag zijn eigen specialiteit in de observatie van premature baby's (in het Engels *premies* en in het Duits *Frühchen*) op de intensive care. Opa hield zich bezig met volwassenen, tante Anna met jeugdigen en kleine kinderen, hij met (te vroeg geboren) baby's, zegt hij er zelf van (p. 46). De met de initialen WEF aangeduide auteur legt allerlei verbanden tussen zijn persoonlijke wederwaardigheden en zijn veel latere interesse in neonaten in de gevarezone.

Zijn belangrijkste bijdrage aan de psychoanalyse is een passieve: Ernst speelde als kind het *fort-da*-spel dat Freud observeerde toen hij in Hamburg bij zijn dochter Sophie op bezoek was en dat hij beschrijft in *Aan gene zijde van het lustprincipe* (1920, p. 172-175). De anderhalf jaar oude peuter symboliseerde door een garenklosje onder het bed weg te gooien en weer te voorschijn te trekken het weg (*fort*) gaan van zijn moeder en haar terugkeer, haar weer er (*da*) zijn. Zo kon hij het verdwijnen van zijn moeder zonder tegenstribbelen verdragen: hij doet zelf actief wat hem wordt aangedaan.

Vanaf de jaren tachtig — Anna Freud overleed in 1983 en de inmiddels gescheiden WEF kreeg een Duitse vrouw — oriënteerde hij zich weer op Duitsland. Hij vestigde zich in de buurt van Keulen en werkte mee aan een universitair onderzoeksproject over premature baby's. Hij kreeg in 1992 een eredoctoraat van de filosofische faculteit van de universiteit van Keulen. Zijn naam en Heidelbergse adres staan nog vermeld in het *roster* van de IPA, alsmede zijn lidmaatschap van de Duitse en de Britse Psychoanalytische Vereniging.

Remaining in touch (een Duits boek met een Engelse titel) is de moeite waard vanwege de historische aspecten én omdat de psychoanalytische bijdragen hier — zij het in Duitse vertaling — bij elkaar staan. Het historische deel van *Remaining in touch* bevat

behalve veel foto's bijdragen van WEF over de Freuds en de Burlinghams, over de (psychoanalytische) privéschool waar hij op zat en waar onder anderen Erik Erikson (toen nog Homburger geheten) en Peter Bloss werkten, en over de Anschluss van 1938. Wellicht is de belangrijkste bijdrage van de volwassen WEF dat hij zich heeft ingezet voor babyobservatie als onderdeel van de opleiding, maar hij zal vooral in herinnering blijven als de peuter die *fort-da* speelde met een garenklosje.

Noten

- 1 *De nazaten* [1] en [2] zijn gepubliceerd in nummer 2007-4.
- 2 De oorspronkelijke, Engelse teksten zijn gemakkelijk te vinden via: www.pwpweb.org of via <http://scholar.google.com>

Literatuur

FREUD, S. (1920). Aan gene zijde van het lustprincipe. *Werken* 8 (p. 165-218). Amsterdam: Boom.

De werkzaamheid van psychotherapie

Bespreking van

Carol D. Goodheart, Alan E. Kazdin & Robert J. Sternberg (2006). *Evidence-based psychotherapy — Where practice and research meet*. Washington: American Psychological Association.
ISBN 978 1 59147 403 6, 295 pp., \$59,95

MARC HEBBRECHT

Wie kan bezwaren opperen tegen een behandeling die bewezen effectief is? In *Evidence-based psychotherapy* wordt de vraag gesteld of psychotherapie een empirisch bewezen effectieve behandeling is. Het antwoord is geruuststellend: er is voldoende empirisch onderzoek sinds de jaren 1930 dat aantoont dat psychothera-